

Grožinio teksto interpretavimas.

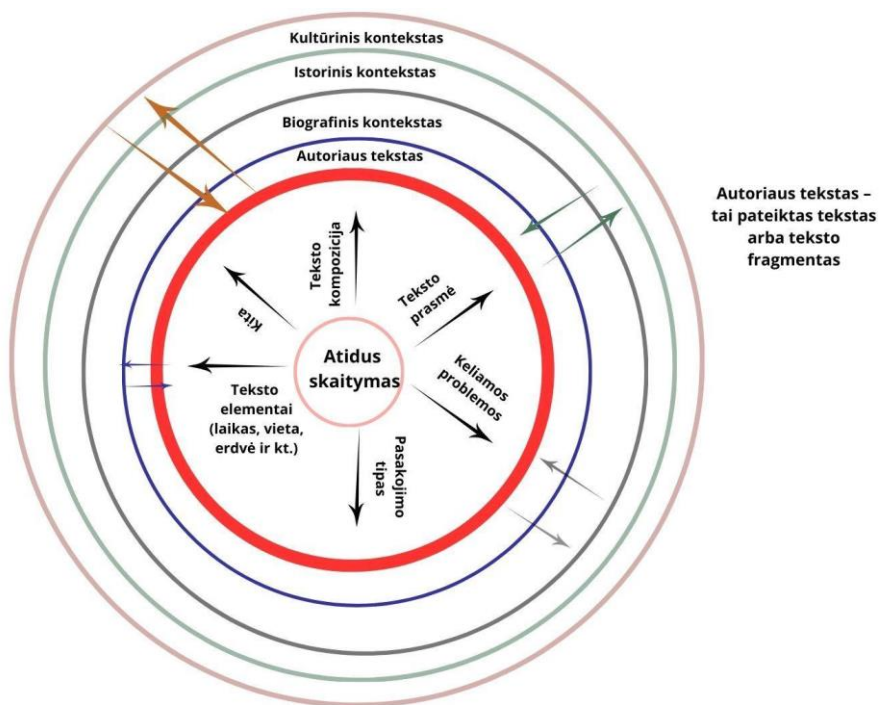
Užduoties pristatymas ir paaiškinimas

Teksto interpretacija – teksto analize pagrįstas literatūros kūrinio ar jo fragmento aptarimas, kurio tikslas – išryškinti kūrinio (fragmento) struktūros, turinio, raiškos, žanro, idėjų ir konteksto (biografinio, kultūros, literatūros, istorinio ar kt.) specifiškumą, atskleisti savitą literatūros kūrinio (fragmento) prasmę ar tam tikrą prasmės aspektą.

Teksto interpretacija grindžiama atidžiojo skaitymo nuostata: interpretuojant tekstą, siūloma atkreipti dėmesį į teksto kompoziciją, pasakojimo tipą, pasikartojančius motyvus, išskirtinius teksto elementus. Teksto interpretacijai reikalinga teksto suvokimo kompetencija – t. y. gebėjimas atidžiai perskaityti ir suvokti teksto prasmes, jame keliamas problemas, analitinė ir interpretacinė kompetencijos – t. y. gebėjimas išnagrinėti teksto elementus, jų ypatybes bei išvelgti įvairių teksto komponentų sąsajas, kuriamas reikšmės ir prasmės, bei kultūrinė kompetencija – gebėjimas aptarti literatūros kūrinį (fragmentą) arba konkretų interpretacinį aspektą platesniame kontekste (plačiau skaityti: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2023/12/VBE-rasyimo-uzduociu-vertinimo-instrukcijos-paaiskinimas_20231117.pdf).

Centre yra pagrindinis veiksmas – atidus teksto skaitymas. Atidžiai, kelis kartus, skaitant tekstą, svarbu suvokti jo siužetą (laiko ir erdvės situaciją, personažus, kalbantįjį subjektą), atkreipti dėmesį į pasikartojančius motyvus, teksto kompoziciją, pasakojimo pobūdį, suformuluoti teksto temą, problemą ir pagrindinę mintį (teksto prasmę).

Dvikryptės rodyklės prie kontekstų reiškia abipusę konteksto ir teksto sąveiką (pvz., istorinės, sociokultūrinės aplinkybės veikia tekstą; taip pat tekstas gali veikti sociokultūrinę aplinką).

Teksto (fragmento) analizės ir interpretacijos žingsniai

Teksto (fragmento) analizės žingsniai	Pastabos
Teksto (fragmento) atidus skaitymas	Svarbiausias žingsnis – skaityti mažiausiai kelis kartus, kaskart pastebėti išraiškingas teksto (fragmento) vietas, įžvelgti jų sąsajas.
Teksto (fragmento) žanro atpažinimas	Pradedant analizuoti, pravartu atkreipti dėmesį į teksto (fragmento) žanrinius požymius. Gali būti svarbu, kuriam literatūros žanrui (pavyzdžiui, epas, sonetas ir kt.) priklauso analizuojamas kūrinys, nes kartais žanro bruožai padeda praturtinti interpretaciją (taip būna ne visų tekstų atveju).
Teksto (fragmento) konteksto supratimas	Teksto istorinis kontekstas (jeigu nurodyta kūrinio parašymo data) / kūrinio kontekstas (jeigu atpažįstama iš pateikto fragmento) / autoriaus kontekstas / žanro kontekstas / kultūrinis-filosofinis kontekstas ir pan.
Kultūros epochos, literatūros krypties (srovės) atpažinimas	Įvertinti, ar tekstas (fragmentas) priskirtinas kuriai nors kultūros epochai (Barokas, Apšvieta ar kt.) ar literatūros kryptims / srovei (realizmas, simbolizmas, ekspresionizmas ar kt.). Jei taip, svarbu išnagrinėti, kokiais tos epochos / krypties / srovės bruožais tekstas (fragmentas) pasižymi, kaip šie bruožai kuria kūrinio prasmę.
Teksto (fragmento) interpretacinės hipotezės iškėlimas	Pradedant analizuoti, galima išsikelti teksto (fragmento) interpretacinę hipotezę, t. y. pirminiu skaitymu išryškėjusią temą – apie ką kalbama tekste? (Baigiant analizę ir interpretaciją, reikia patikrinti, ar / kiek iškelta pirminė hipotezė pasitvirtina.)
Teksto (fragmento) pasakotojo ar lyrinio subjekto nagrinėjimas	Prozos tekste neretai svarbu aptarti pasakotoją: kuriuo asmeniu pasakojama (pirmuoju, trečiuoju), kokiais bruožais pasižymi pasakotojas (sprendžiant iš kalbos stiliaus, pasirinkto tono, vartojamos leksikos), koks jo santykis su veikėjais (galbūt jis tapatinasi su kurio nors veikėjo perspektyva?). Poetiniame tekste įprastai svarbu aptarti lyrinį subjektą: kokios jo savybės, nuotaika, būklė ir kt. Ar kinta gramatinis asmuo, kuriuo kalbama

Teksto (fragmento) analizės žingsniai	Pastabos
	<p>(pvz., iš vienaskaitos pirmojo asmens į daugiskaitos pirmąjį) ir pan.</p> <p>Pasakotojo tonas (lyriškas, nostalgiškas, dramatiškas, ironiškas, santūrus, žaismingas, kt.) ir personažų arba lyrinio subjekto kalbėjimo tonas leidžia suprasti kūrinio prasmės, vertybės (pasakotojo ir personažų vertybės nebūtinai sutampa).</p>
Teksto (fragmento) veiksmo ar lyrinio vyksmo nagrinėjimas	<p>Prozos ar dramos tekste (fragmente) svarbu aptarti, kas vyksta (kūrinio siužetą arba fragmento fabulą): kokie veikėjai ko siekia, kaip jaučiasi ir pan. Eilėraštyje svarbu suvokti lyrinį vyksmą: kuo pasižymi eilėraščio vyksmas, kaip jaučiasi, apie ką ir su kuo (jei įmanoma atpažinti) kalba lyrinis subjektas.</p>
Tekste (fragmente) pasikartojančių motyvų pastebėjimas	<p>Kūrinio prasmę kuria pasikartojantys motyvai (panašią reikšmę kuriantys vaizdiniai, žodžiai, spalvos, garsai, kt.).</p>
Teksto (fragmento) erdvė ir laikas	<p>Kokios erdvės minimos, kokie jų bruožai, ar teksto (fragmento) erdvės svarbios pasakotojui / veikėjams / lyriniam subjektui?</p> <p>Kuo ypatingas teksto (fragmento) laikas (galbūt svarbi pasakojimo ar lyrinio vyksmo trukmė, o gal tai, koku metu ar paros laiku vyksta vyksmas ar lyrinis vyksmas ir kt.), kokiais prasmės kuria laiko nuorodos (trukmė ir kt.)?</p>
Teksto (fragmento) struktūros pagrindimas	<p>Ar / Kaip kūrinio struktūra (pavyzdžiui, pasakojimo fragmentiškumas arba klasikinė forma) padeda kurti kūrinio prasmę? (Sietina su žanro ir kultūrinės epochos kodais)</p>
Kitų meninės raiškos priemonių pastebėjimas	<p>Kaip meninės raiškos priemonės (<i>metaforos, palyginimai, hiperbolės, frazeologizmai, personifikacijos, aliteracijos, asonansai</i> ir kt.) padeda kurti kūrinio prasmę?</p>
Eilėraščio garsinė sandara	<p>Ar / Kaip eilėraščio ritmas, rimas, skambesys (<i>aliteracijos, asonansai</i> ir kt.) padeda kurti kūrinio nuotaiką, prasmę?</p>

Teksto (fragmento) analizės žingsniai	Pastabos
Teksto (fragmento) temos apibendrinimas	Baigiant analizę ir interpretaciją, svarbu apibendrinti ir įvardyti teksto temą, įvertinus, ar / kiek iškelta interpretacinė hipotezė pasitvirtina atlikus išsamią analizę ir interpretaciją.
Teksto (fragmento) prasmės (pagrindinės minties) pagrindimas, remiantis teksto raiškos elementais	

Prozos ar dramos kūrinys aptartina	Poezijos kūrinys aptartina
struktūra, temos, problemos, idėjos, veikėjų charakteriai, poelgiai, vertybės, veiksmas, erdvė, laikas, raiška, pasakojimo perspektyva, pasakotojas	struktūra, lyrinis subjektas, vyksmas, erdvė, laikas, temos, idėjos, retorinės figūros, eilėraščių tipas, eilėdara

Interpretacijos rašinio struktūra

Vertinant rašinio struktūrą, atsižvelgiama į mokinio (-ės) gebėjimą komponuoti savo rašinį: ar rašinys plėtojamas **kryptingai**, ar pagrindinė mintis aiškiai suformuluota, įžanga motyvuota, dėstymas tinkamai apibendrinamas, baigiamosios išvados pagrįstos.

Darbo pavadinimas

Brandos egzamino užduotyje pateikiamas literatūros tekstas (fragmentas) ir siūlomas vienas iš galimų interpretacinių aspektų. Mokinys (-ė) gali pasirinkti interpretuoti tekstą (fragmentą) **pateiktu arba savo pasirinktu** aspektu.

Interpretacijos pavadinimas

Užduotyje suformuluotas interpretacinis aspektas

Mokinio (-ės) pasirinktas interpretacinis aspektas

Rašinio pavadinimas gali būti arba užduotyje suformuluotas interpretacinis aspektas (analizės perspektyva), arba mokinio (-ės) pasirinktas interpretacinis aspektas.

Užduotyje suformuluoto interpretacinio aspekto pavyzdžiai:

- Įtampa tarp viešumo ir anonimiškumo (Ramunės Brundzaitės eilėraštis „Slėpynės“)
- Didmiesčio vaizdavimas (ištrauka iš Jurgio Savickio novelės „Velnio šeinė katarinka“)
- Žmogaus ir gamtos ryšys (ištrauka iš Vinco Mykolaičio-Putino romano „Altorių šešėly“)
- Eilėraštyje kuriamos vidurnakčio prasmės (Rimvydo Stankevičiaus eilėraštis „Nulis valandų nulis nulis minučių“)

Mokinio pasirinkto interpretacinio aspekto pavyzdžiai (tekstai parinkti mokytojų):

- Moters patirčių vaizdavimas Žemaitės apsakymo „Marti“ ištraukoje
- Feministinė Žemaitės apsakymo „Marti“ ištraukos interpretacija
- Paulinos Pukytės pjesės „Ji per toli“ ištraukos interpretacija. Kaip emigracija sukelia susvetimėjimą?
- Biblinio nuopuolio tema Rimvydo Stankevičiaus eilėraštyje „Musių valdovas“

Rašinio struktūra, kaip įprasta, yra trinarė: įžanga, dėstymas (gali būti viena arba kelios dėstymo pastraipos), apibendrinimas.

Įžangos komponavimas

1. Sukuriama interpretacijos perspektyva, pasitelkiant platesnį kultūrinį kontekstą.

a) Istorinis / kultūrinis / filosofinis kontekstas

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Moters patirčių vaizdavimas Žemaitės apsakymo „Marti“ ištraukoje

Žemaitė

Marti

(Ištrauka)

Nieko neveiksi, matušėle, reik leisti Jonukui vesti, tegul ieško mergos su gera dalia... apsimokėsim šiek tiek skolas... Negali niekur nė nosies iškišti, labiausiai karčemoje, kai apstos, vienas – palūky, kitas šieno, pasėlio; kitas vėl kaip velnias prisipyręs kamantinės: „kuomet atiduosi? kuomet atiduosi?“, rodos, kad nieko daugiau nė šnekėti nebemoka.

– Užtai ko valkiojies po karčemas? – prikišo pati.

– Kažin kaip nenorėtumei eiti, bet kai apstos mieste, tai nemitęs turi vestis puskvortės. Bepigu dar, kad to užtektų. Tas prie to, tas prie to, beveizint į kelis butelius įvarę, o kai pasigers – tikri velniai: įmanytų mane suplėšyti už tas bieso skolas... Atiduosiu gyvenimą, tesižino vaikas, tegul mokėsis, niekur nebesikišiu.

– Kaipgis kaipgis, to betrūko! Atiduok viską, paskui vaikas bevedžios mus už čiupros! Aš neduosiu, neužleisiu, kol tik gyva! – šaukė pati, kaskart didžiau įniršdama. – Nepaduosiu samčio, nenoriu ponios ant savo galvos, aš nemeilysiu kąsnio iš marčios rankų, to nebus, neprašau!

– Na na na, tarškėk netarškėjusi kaip žydo ratai! Gyvenk, gyvenk! nepaduok, o kai ištakuos skolininkai, bus tau šmikšt per dantis. Bene tau marti sprandą nusuks? Nelaidyk liežuvio – ir bus gerai.

– Dėl mano liežuvio išsiteks marti, – atšovė pati, – bet tau tai užruks, nebeturėsi iš ko sprogti. Kas padarė tas skolas? Mažne visą gyvenimą pravarei per gerklę! Ar negalėtumei dar gyventi dorai elgdamos? Maušas, berods, prakuto, bet tu nusmukai... Pagaliau marčią užsisodinsi ant sprando, palauk, išmanysi tu!..

– Tylėk, na! – sušuko vyras. – Tuoju gauni į snukį! Kaip sakau, taip ir bus. Jonukas ves, gaus paspirtį ir galėsime gyventi.

– Nebent taip, tai priduosiu, – tarė motina. – Aš šeimininkausiu, o marti tegul sau būna ant šalies, parsineš sau duonos.

– Liepsiu Jonukui pasiprašyti Mataušą į piršlius, – šnekėjo tėvas, – ir tegul eina pas Driežo Katrę; nors nelabai aiški, bet pinigai kaip jei rankoje. Duoda keturis šimtus ir dalis nemaža, o gyvenimas nors ir apleistas, bet žemė gera. Nečiaudės Driežas, ogi ir Jonukas ar ne vyras... ir iš stuomens, ir iš liemens, patiks mergai. <...>

– Nė kokio apmovimo čia nebus, – tarė tėvas. – Kad pinigus duos, nėra ko žiūrėti į mergą; iš kaktos sviesto netepsi, by tik šimtus paskleis, kito nieko nereik.

– Argi tu negalėtumei šimtus sklaidyti ir be marčios? Juk tavo gyvenimas vertesnis už Driežo, o plikas esi kaip šuo per tą prakeiktą smarvę!

– Bene aš iš tavo kišenės geriu! – sušuko vyras. – Kas tau darbo, aš ne tavo geriu. Mano žemė, mano gyvenimas, mano viskas, turiu valią; galiu vienas viską pragerti. Ką tu man padarysi? Juo tu plepėsi ir gyniosi – juo pašėliau gersiu; žinok, jog tavo lojimas nieko nepadės, verčiau tylėk, jei nenori gauti į snukį!

– Tiek tu ir težinai: „į snukį, į dantis!“ Dėl to, kad aš tiesą pasakau, netinka tau klausytis. Jeigut Jonukas taip tegyvens ir tiek pačios teklausys, verčiau kiaules dar tepagano keletą metų, neko turi vesti.

– Ko gi dar bereikia – pačios klausyti! Tai jau to ir nebus. Paskutinis veršis būtų klausydamas. Bene moteriškė turi tiek proto, kad galėtų vyrą valdyti? Jeigut pradeda vepėti, drožk su kumščiu į dantis, kad apsilaižytų!

Moters padėtis visuomenėje šiandien yra labai aktuali problema. Feminizmo judėjimai pasaulyje prasidėjo XIX a. pabaigoje. Nuo tų laikų kultūrologai išskiria kelias feminizmo bangas, bet esminis feminizmo tikslas visada tas pats – tai moters teisių gynimas, patriarchato (vyrų pirmumo prieš moteris) kritika, siekis užtikrinti moterims ir vyrams vienodas galimybes. Pirmąją feministę lietuvių literatūroje kartais vadinama Žemaitė kūrinuose taip pat išryškino, kad moterys yra asmenybės, turinčios savo nuomonę ir vertę, todėl niekas neturi teisės žeminti jų orumo. Tokios idėjos svarbios ir apsakyme „Martė“.

2 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Biblinio nuopuolio tema Rimvydo Stankevičiaus eilėraštyje „Musių valdovas“

Rimvydas Stankevičius

Musių valdovas

Meilė buvo tarp mūsų. Po alkanų glamonių
Panagėse palikdavo šiek tiek plaukų ir odos.
Iš sutartų klyksmų pažindavom paukščius ir žmones –
Dar neklaidus ir kvepiantis mums buvo pažinimo sodas.

Dar nemokėjo delnas pasiverst į kumštį –
Tarp mūsų ramybė buvo, klimpdavo į ją plaštakės,
Mes lietėm viską, daiktai dar nemokėjo dužti,
Nuo nuogo kūno, nuo tiesos dar nesimarkstė akys...

Buvo Dievas tarp mūsų. Ir mūsų visai nebijojo,
Regis, to ir pakako, krito rasa ir švito.
Tvyrojo dangus virš galvos, žolės šiugždėjo po kojom
Tądien šiurkščiau nei visad –
nes jau buvom išmokę. Žudyti.

Biblija yra vienas svarbiausių Vakarų kultūros tekstų, jos temos ir motyvai dažnai pasitelkiami kino filmuose ir literatūros kūriniuose. Kultūrologai Bibliją vertina kaip pasakojimą apie žmogaus dvasinę kelionę nuo nuopuolio iki prisikėlimo ir sugrįžimo į rojų. Po nuopuolio žmogus patiria tremtį, atpirkimą ir sugrįžta į absoliučios harmonijos būseną. Lietuvių poezijoje bibliniai motyvai taip pat dažni. Rimvydo Stankevičiaus eilėraštis „Musių valdovas“ yra paremtas biblinio nuopuolio tema.

* Platesnis kultūrinis kontekstas gali būti kitas literatūros kūrinys. Rimvydo Stankevičiaus „Musių valdovo“ atveju – tiesioginis intertekstas Viljamo Goldingo romanas. *Gairių rengėjų pastaba.*

3 pavyzdys (bendrasis kursas)

Žmogaus ir gamtos ryšys (ištrauka iš Vinco Mykolaičio-Putino romano „Altorių šešėly“)

Vincas Mykolaitis-Putinas

Altorių šešėly

(Ištrauka)

Savo tėviškės laukuose jis labai mėgo vieną kalnelį, kurį visi vadino Aušrakalniu ir kuris buvo aukščiausia visoje apylinkėje vieta, toli nuo bet kokios trobos ir bet kokio kelio ar tako. Ant šito kalnelio Liudas ir praleisdavo didesnę dienos dalį. Jis, kaip ir visi svajingo ir kontempliatyvaus būdo žmonės, mėgo plačius reginius, panoramas, kur žvilgsnys nekliudomai skrenda viršum visų daiktų ligi tolimųjų melsvomis ūkanomis apsiūkusių horizontų. Tokia panorama prieš jį atsiskleisdavo nuo to kalnelio.

Iš pietų pusės, pro tėviškės trobas, anapus kaimo, buvo matyti miškas. Besitęsdamas į kairę ir pusračiu apsupdamas reginį iš užpakalio, jis vėl tolėjo ir tolėjo, kaskart vis labiau mėlynuodamas ir toli rytuose tapdamas siaura, tarp žemės ir dangaus ištiesta juosta. Persimesdamas į dešinę, jis vėl ėjo artyn, kol anapus kito kaimo, šiaurės pusėje, giliame slėny virto nunykusių pušaičių ir laibų kreivų berželių giraitė, kur augdavo daug mėlynių ir veisdavosi gyvačių. Už giraitės, anapus, toli toli, buvo matyti vėl aukšti derlingi laukai, medžiais apaugę viensėdžiai ir tolimų bažnyčių bokštai.

Tos pusės vaizdas Liudui buvo įkrintęs į atmintį iš pat mažens. Giedromis rudens dienomis, kai į rugienas aplink kalnelį piemuose išgindavo kaimenę, Liuduką visuomet traukdavo pas jį nubėgti ir užlipti į Aušrakalnį. Kalno viršūnė, niekad nei ariama, nei sėjama, buvo apaugusi keista sausa žole, kvepiančiais čiobreliais ir geltonomis kačpėdėlėmis. Dangum plaukdavo atskiri balti debesėliai, ir nuo kalnelio gražiai būdavo matyti, kaip tamsūs dideli šešėliai šliauždavo dirvomis, arimais, pievomis, kalvomis ir slėniais.

Bet Liudukas observuodavo vaizdą į dešinę, pro giraitę. Atsitikdavo, kad diktokas debesio gabalas juodu šešėliu nuklodavo visus laukus ligi pat giraitės, o anapus, už jos, kaip kokias pasakas viskas šviesdavo ir tviskėdavo saulės spinduliuose. Ir jis negalėdavo atitraukti akių nuo to saulėto tolumo vaizdo, atskirto giraitės, kurioje veisėsi gyvatės, buvo tamsu, baugu ir drėgna. Anas saulėtas vaizdas atrodė jam kaip ir kitas pasaulis. Jis ten matė kažin kokius baltus rūmus, kokių šioje pusėje nebuvo, medžius, kurie nebuvo panašūs nei į tėviškės gluosnius, nei į kaimynų beržus, ir bažnyčios bokštus, kurie, saulei leidžiantis, blizgėjo ir švietė.

Tą vaizdą ir dabar mėgo klierikas Vasaris, tačiau jo akys vis labiau krypdavo į vakarų pusę, kur tęsėsi plati lyguma ir nei joks miškas, nei pakilumas netrukdė matyti tolimiausių horizonto vietų. Čia jis žiūrėdavo, kaip leisdavosi saulė – raudona ir didelė – ir joj, lyg kokiam stebuklingam žiūrone, jis matydavo kažin kokius aukštus medžius, kurių kitu metu niekad nežiūrėdavo.

Ant šito tėviškės kalnelio, bežiūrėdamas į tuos tolimus diskus ir tylius saulėleidžius, Vasaris nejučiomis pratinosi matyti gamtą pro savo jausmą ir nuotaiką, o jis jautė ją baiminga, disciplinuojama ir marinama seminaristo širdim. Jis nejučiomis sau kūrėsi panoraminę gamtos schemą, kuri ilgą laiką buvo jam fonu pagrindinės nuotaikos variacijom reikšti.

Saulei nusileidus, aplink kalną žemose pievose, o kartais ir laukuose, nuo miško kairėje ligi giraitės dešinėje, pasklisdavo tiršti balzganai rūkai. Jei tai būdavo mėnesiena, jie atrodydavo kaip koks didžiulis ežeras, o tėviškės ir kaimynų trobos ir medžiai kaip kokios

salos, paslaptingos ir nykios. Nyku darydavos ir klierikai Vasariui, vis dar nuo kalno bežiūrinčiam į baigiančius gesti vakarus, – ir jis rasotu takeliu grįždavo namo. [...]

Aušrakalnij klierikas Vasaris įprato lankyti kiekvieną dieną, kada tik būdavo namie. Tų atostogų metu čia telkėsi visas jo proto ir širdies gyvenimas.

Žemdirbiškos kultūros žmogui gamta yra jo gyvenimo neišvengiama tikrovė. Joje gyventa, dirbta, aukota. Gamtos apsupty veikiančio žmogaus džiaugtasi, nerimauta, kelta klausimų ir toje pačioje gamtoje ieškota atsakymų. Gamtoje skeidėsi ir V. Mykolaičio-Putino, ūkininko sūnaus, gyvenimas. Nors kūrėjas rašė, kad „gimtinė ir jos apylinkės ypatingu gamtos grožiu nepasižymi“, bet biografinių detalių turinčio romano „Altorių šešėly“ ištrauka išsiskiria turtingu gamtos aprašymu ir simboline prasme, atskleidžiančia pagrindinio veikėjo Liudo Vasario vidinį pasaulį. Šioje analizėje bus aptarta, kaip gamtos vaizdai ir simboliai atspindi veikėjo dvasinę būseną, jo santykį su pasauliu ir savo gyvenimo kelio paieškas.

b) Kultūrinis kontekstas literatūros rūšies pagrindu

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Paulinos Pukytės pjesės „Ji per toli“ ištraukos interpretacija. Kaip emigracija sukelia susvetimėjimą?

Paulina Pukytė

Ji per toli

(Ištrauka)

PUSBROLIS: „Daviau jam telefoną vieno pažįstamo žmogaus, kuris žadėjo surasti darbo Anglijoje.“

PAŽŪSTAMAS ŽMOGUS: „Pats buvau dirbęs tame fabrike. Bet žmonės ten ilgai neištverdavo. Aš tenai nebegrįšiu. Bet kitiems parekomenduoti galiu. Ten visada yra darbo.“

ŽMONA: „Išvažiavo uždirbti šeimai pinigų, nors ir labai nenorėjo palikti dukros. Baisia jį mylėjo. Dėl jos bet ką galėjo padaryti. Bet džiaugėsi gavęs darbo.“

<...>

ŽMONA: „Gyvenimu Anglijoje jis nesiskundė, sakė „viskas gerai, nenumirsiu“. Jis ne toks žmogus, kad skųstųsi.“

<...>

ŽMOGUS IS FABRIKO: „Taip pradirbom kartu su juo dvi savaites. Darbe ne kartą nusideginom rankas ir kojas.“

ŽMONA: „Vieną dieną jis man paskambino anksti ryte ir pasakė: noriu šiandien parvykti į Lietuvą. Klausiau, kodėl jis taip staiga sugalvojo grįžti, gal kas atsitiko? Jis tik pasakė, kad negali pasakyti telefonu ir kad viską papasakos grįžęs.“

ANTOINE DE SAINT-EXUPERY: „Jis nieko neatsakė į mano klausimą tik tarė: – Aš irgi šiandien grįžtu namo.“

SUNKVEŽIMIO VAIRUOTOJAS: „Stovėjom aikštelėje Anglijos šiaurėje – turėjom ilsėtis dvidešimt keturias valandas. Buvo priėjęs toks lietuvis, klausė, ar mes į Lietuvą, tai gal parvežtume. Sakau, kad kaip tik iš ten, o atgal tik po savaitės.“

ŽMONA: „Paskui tris valandas važiavo traukiniu į oro uostą. Ten bandė nusipirkti lėktuvo bilietą.“

MAŽASIS PRINCAS: „Man kur kas toliau... ir mano kelionė – daug sunkesnė.“

KOMISIJOS ATASKAITA: „Bandė išvykti namo į Lietuvą. Buvo labai susijaudinęs ir elgėsi keistai.“

ŽMONA: „Labai pasiilgdavo savo dukrytės, visada nešiojosi su savimi jos nuotrauką.“

MAŽASIS PRINCAS: „Supranti... mano gėlė... Aš už ją atsakingas. O ji tokia silpna!“

ŽMONA: „Visą dieną praleido tam oro uoste. Ėjo prie visų kasų, prašė bilieto į Lietuvą. Bet niekas nesuprato, ką jis sako... Jis mokėjo šiek tiek angliškai, bet visi jam tik sakė „no, no“. Niekas jam nepadėjo.“

GYVATĖ: „Aš galėsiu tau padėti kada nors, kai per daug imsi ilgėtis savo planetos.“

ANTOINE DE SAINT-EXUPERY: „Aš galiu tave nugabenti toliau negu laivas, – tarė gyvatė. – Tą, kurį aš paliečiu, gražinu į žemę, iš kurios jis kilęs.“

ŽMONA: „Jis labai susinervino.“

ANTOINE DE SAINT-EXUPERY: „Jis buvo išsigandęs, aišku!“

MAŽASIS PRINCAS: „Šiąnakt išsigąsiu dar ne taip.“

ŽMONA: „Maždaug nuo vidurnakčio aš nebegalėjau jam prisiskambinti. Maniau, kad nėra ryšio arba jis užmigo, arba jo telefonas išsikrovė.“

POLICIJA: „Pareigūnai palydėjo jį iš terminalo ir informavo, kad į oro uostą jam nebegalima sugrįžti. Jis metė savo telefoną į žemę, telefonas subyrėjo.“

MAŽASIS PRINCAS: „Štai... Ir viskas.“

ANTOINE DE SAINT-EXUPERY: „Nieko daugiau nebuvo, tik sušvytravo geltonas žaibas prie jo kulkšnies.“

Kaip teigia anglų filosofas Simonas Critchley, drama ir teatras nuo senovės Graikijos laikų būdavo pasitelkiami apmąstyti, kritikuoti gyvenimą visuomenėje. Nuo istorinio laikotarpio priklauso, kokios problemos aktualizuojamos, bet drama neretai susijusi su politika, todėl joje iškeliamos problemos įprastai būna ne individualios, o visuotinės. Paulinos Pukytės dramose „Ji per toli“ ištraukoje išryškinama šiandien Lietuvos visuomenei vis dar svarbi dėl emigracijos kylanti svetimumo tema.

c) Kultūrinis kontekstas literatūros istorijos ir teorijos pagrindu

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Įtampa tarp viešumo ir anonimiškumo (Ramunės Brundzaitės eilėraštis „Slėpynės“)

Ramunė Brundzaitė

Slėpynės

Šis miestas per mažas slėptis
čia vis tiek susitiksi visus tuos
kuriuos labiausiai norėtum – – –
kurių visai nenorėtum sutikti

Dažniausiai prekybos centruose
jų daug, jie dideli, anonimiški
bet kaip tik ten tenka slėptis už skalbimo miltelių
subtili nuoroda į sielos išskaistinimą

Sako, geriausiai slėptis matomiausioje vietoje
tai ir išsidėstau šalia sudaiktėjusių žodžių ir sužodėjusių žmonių
ten kur lengviausiai galite mane rasti
kur turiu vardą pavardę pažymėjimo numerį
šiokį tokį svorį dailių skaičių lentelėje
plastikinį kavos puodelį ir kelias cigaretes
kurias dalijamės su vienvėsiu broliu
siųsdami ratu lyg suktinę

Šis miestas per mažas slėptis

ir per didelis būti surastai

Žvelgiant istoriškai, lietuvių literatūroje nuo pat XX a. antrosios pusės, žemdirbiškai Lietuvai tampant vis labiau industrializuotai ir urbanizuotai, daugėja tekstų, siekiančių pademonstruoti tragišką padėtį individo, praradusio savo gimtąją kaimo aplinką, kito artumą ar net savo identitetą. Čia galima išskirti Broniaus Radzevičiaus kūrybą, o konkrečiau, pavyzdžiui, jo novelę „Šiąnakt bus šalna“, kurios veikėjas praranda savo pasaulį kaime, taip pat Juozo Apučio kūrybą ir jo lengvą pašaipą „džinsuotiems praeities mylėtojams“, t. y. miesto gyventojams. Nostalgija kaimui pasižymi ne tik lietuvių literatūra, bet ir filosofija, konkrečiai galvoje turiu bene žymiausią Lietuvos filosofą Arvydą Šliogerį. Kita vertus, egzistuoja ir kitoks žvilgsnis, kuris miestą priima kaip natūralią, savą aplinką, net įžvelgia jo metafiziškumą. Tai Ričardas Gavelis, kuriam, beje, priskiriamas vieno vakarietiškesnių autorių statusas. Taigi, galima sakyti, kad lietuvių literatūrai svarbi miesto temos tradicija, todėl interpretacijai pateiktas šiuolaikinės autorės Ramunės Brundzaitės eilėraštis nėra šokiruojanti inovacija lietuvių literatūroje. Tačiau jis atskleidžia svarbų miesto temas apsektą – paradoksalią situaciją, kai miesto žmonės, nors jų daug, jaučiasi vieniši ir vienu metu siekia skirtingų dalykų – ir bendrystės, ir atsiribojimo.

2 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Ramunė Brundzaitė yra jaunosios kartos poetė, gimusi ir augusi Vilniuje, kūryboje perteikianti miesto žmogaus patirtis bei urbanistinės aplinkos vaizdus. Eilėraštyje „Slėpynės“ išreiškiamos modernaus asmens būsenos, didmiesčio gyvenimo realijos, jauno žmogaus vienišumo jausmas ir žmogiškojo bendravimo ilgesys. Tokiomis nuostatomis bei emocinėmis spalvomis poetė tęsia moderniosios lietuvių lyrikos tradiciją, įsijungia į Vytauto Mačernio, Henriko Radausko, Aido Marčėno poetinę liniją. Moteriškojo jautrumo požiūriu ji yra artima ir Juditai Vaičiūnaitei, nors R. Brundzaitės Vilnius ne toks romantizuotas ir istoriškas. „Slėpynių“ miestas proziškesnis, mums lengviau atpažįstamas.

** Įžangoje galimas platesnis kultūrinis kontekstas. *Gairių rengėjų pastaba.*

2. Įžangoje nurodoma analizuojamo teksto (fragmento) tema. Rekomenduojama aiškiai ją suformuluoti paskutiniu įžangos sakiniu.

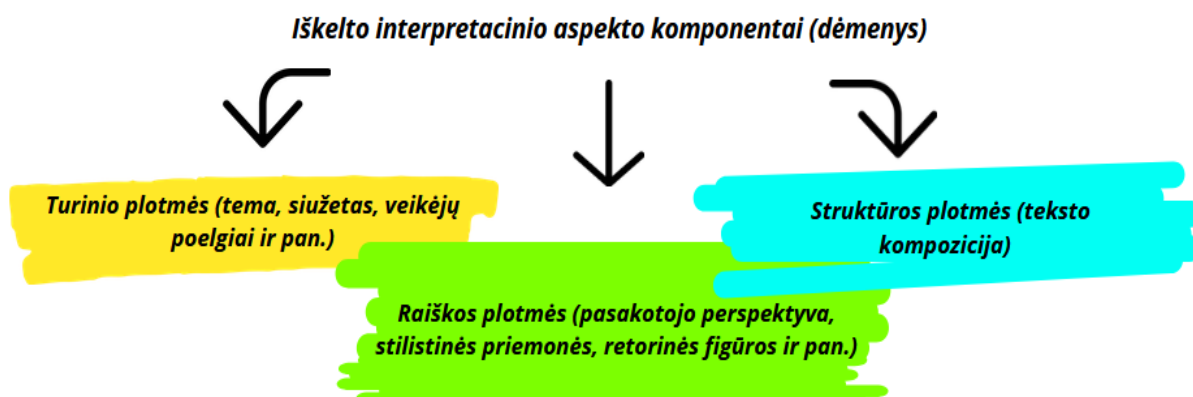
Pavyzdžiai iš anksčiau pateiktų įžangų (sukonkretintas temos įvardijimas sakiniuose paryškintas)

- **Moterys yra asmenybės**, turinčios savo nuomonę ir vertę, todėl niekas neturi teisės žeminti jų orumo.

- Rimvydo Stankevičiaus eilėraštis „Musių valdovas“ pasakoja apie nuopuolį ir nuodėmę, kurie dažnai minimi ir Biblijoje.
- Ištraukoje išryškinama šiandien Lietuvos visuomenei vis dar svarbi dėl emigracijos kylanti svetimumo tema.
- Ramunės Brundzaitės eilėraštyje „Slėpynės“ taip pat apmąstoma individo situacija šiuolaikinėje visuomenėje.

Dėstymo komponavimas

1. Pagal įžangoje suformuluotą temą (interpretacinį aspektą), svarbu išskirti to interpretacinio aspekto dėmenis, išvelgti jų sąsajas.

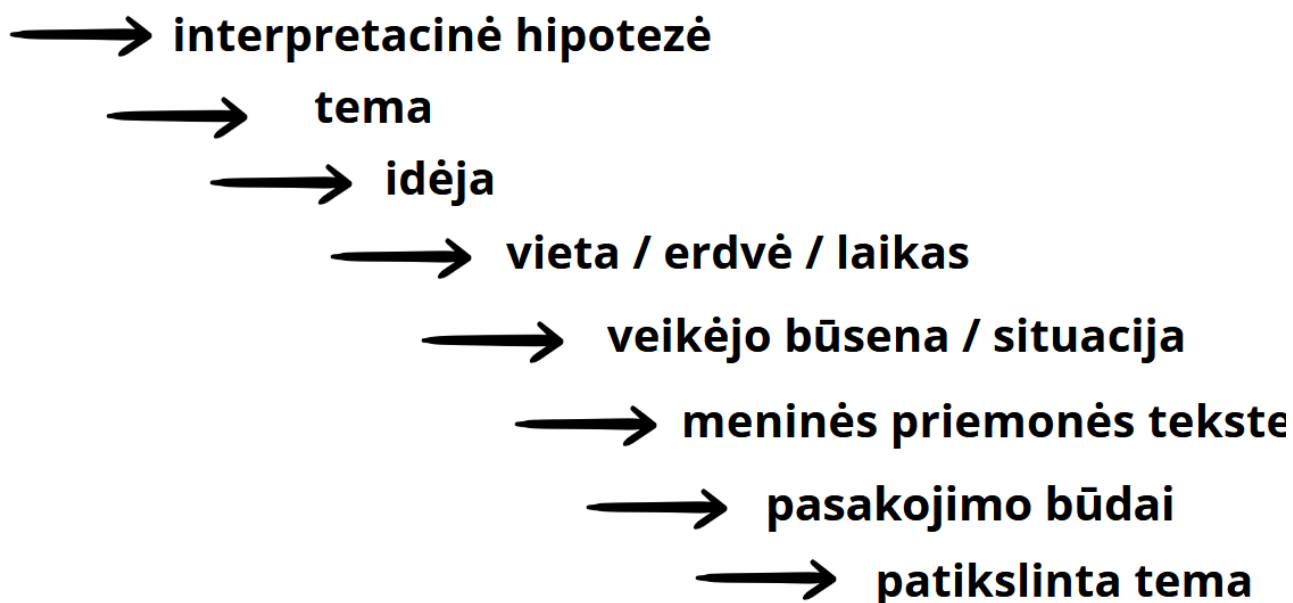

Pavyzdžiui, jeigu rašinio tema (interpretacinis aspektas) yra feministinės idėjos Žemaitės apsakyme „Marti“, tuomet iškelto interpretacinio aspekto dėmenys, kuriuos pravartu analizuoti, galėtų būti tokie: turinio plotmė (apsakyme vaizduojamas archajiškos žemdirbiškos bendruomenės požiūris į moterį, pagrindinės personažės savijauta, būseną), raiškos plotmė (atsiskleidžiantis pasakotojos kritinis požiūris į patriarchalinę santvarką).

2. Tekstas (fragmentas) nagrinėjamas, išryškinant pasirinktą interpretacinį aspektą (analizuojamų dėmenų eiliškumas nėra apibrėžtas).

***Suformuluojama nagrinėjamo teksto (fragmento) idėja. Rekomenduotina tai padaryti pirmame dėstymo pastraipos sakinyje. Tada, remiantis šia idėja, galima kurti dėstymo planą. *Gairių rengėjų pastaba.*
 ****Dėstyme būtina analizuoti turinio ir raiškos detales. *Gairių rengėjų pastaba.*

Teksto (fragmento) analizės planas

Schemoje pateikiamas galimas teksto (fragmento) lygmenų analizės eiliškumas: kelis kartus perskaičius pateiktą tekstą (fragmentą), išsikeliami interpretacinė hipotezė, suvokiama teksto (fragmento) tema (apie ką kalbama) ir pagrindinė mintis (kas tuo pasakoma), kurios vėliau atliekant analizę ir interpretaciją gilinamos, gali būti tikslinamos; atsižvelgiama į vaizduojamą aplinką ir laiką, personažus, jų elgesį ir būsenas; svarbu pastebėti, kaip yra kuriamas pasakojimas: koks atsiskleidžia pasakotojo požiūris į vaizduojamą situaciją, kokios pasitelkiamos meninės priemonės (*palyginimai, metaforos, personifikacijos, hiperbolės, ironija* ar pan.), kaip meninės priemonės padeda perteikti kūrinio reikšmes. Atlikus analizę matyti, ar pirminė interpretacinė hipotezė pasitvirtina, ar vis dėlto išryškėja visai kita tema.

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Moters patirčių vaizdavimas Žemaitės apsakymo „Marti“ ištraukoje

Tema -

Moters sudaiktinimas

Idėja -

Pagarbos moteriai nejuočiantis vyras nevertina jos kaip savarankiškos ir orios asmenybės.

Pasakojimo būdai: dialoge / barnyje vartojama buitinė, grubi kalba, agresyvi intonacija, tai rodo nepagarbą.

Veikėjo būseną: abi moterys, apie kurias kalbama tekste, yra vertinamos ne kaip individualūs subjektai. Katrė svarbi tik todėl, kad atsineša kraitį – pinigus. Vingienė net nelaikoma žmogumi, vadinama kvaila būtybe

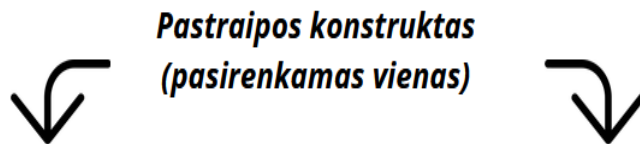
Meninės priemonės: Įvardžio *mano* vartojimas parodo egocentriškumo savybę. Ciniški ir įžūlūs klausimai atskleidžia moters bejėgiškumą. Vingis ironiškai vyrą, kuris klauso moters, vadina gyvuliu.

Erdvė/vieta: namai – turėtų būti saugūs, patikimi, tačiau moterims čia gresia pavojus. Veikėjos patiria emocijų ir fizinį smurtą.

Laikas – būsimasis („Kad pinigus duos, nėra ko žiūrėti į mergą“). Laikas rodo, kokia nereikšminga yra pati Katrė ir kokie svarbūs pinigai. Šis dialogas vyksta iki Katrės ir Jono vestuvių.

Pastraipos komponavimas

Nuosekliai skaityti tekstą ir vadovautis vaizduojamų įvykių / būsenų chronologija.

Laikytis segmentų principo, bet būtina laikytis hermeneutinio rato principo ir aptarti santykį tarp segmentų.

**** Analizuojant žinomo / privalomo autoriaus tekstą, pasitelkiamas jo kontekstas (biografija, visuomeninė veikla ir kt.). *Gairių rengėjų pastaba.*

- **Galima nuosekliai skaityti tekstą (fragmentą) ir vadovautis vaizduojamų įvykių / būsenų chronologija.**

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Paulinos Pukytės pjesės „Ji per toli“ ištraukos interpretacija. Kaip emigracija sukelia susvetimėjimą?

Skirtingos perspektyvos padeda plėtoti ištraukos siužetą pagal tradicinės dramos veiksmo pakopas. Pusbroliis ir Pažįstamas žmogus pradeda ekspoziciją <...>. Žmogus iš fabriko detalčiai apibūdina sunkias ir pavojingas darbo sąlygas, sukuria ankštos ir varginančios erdvės įspūdį <...>. O Žmonos citatos išduoda, kad Vyras nenori jaudinti šeimos ir apie darbą net neužsimena, tik rūpinasi šeimos gerove: nupiešiamas mylinčio, stipraus, nesavanaudžio vyro portretas („Gyvenimu Anglijoje jis nesiskundė“). Protagonisto būsenos kaita atsiskleidžia, kai Žmona parašo Vyriui, kad serga jų dukra: trumpi komentarai, kaip „viskas gerai, nenumirsiu“, virsta staigiu noru grįžti iš svetimos erdvės (Anglijos) („Vieną dieną jis man paskambino anksti ryte ir pasakė: noriu šiandien parvykti į Lietuvą“). Pasitelkiamas prancūzų autoriaus Antoine de Saint-Exupery pasakos „Mažasis princas“ intertekstas, kuriuo remiantis Mažasis princas tapatinamas su žmogumi: keliaujantis veikėjas, kuris yra toli nuo namų, jaučiasi svetimas ir vienišas. <...> Staigus erdvių (traukinys, oro uostas) ir balsų (sunkvežimio darbuotojas, komisijos ataskaita) kitimas išduoda, kad žmogus, sužinojęs apie dukros ligą, užsispiria ir ieško įvairiausių būdų grįžti namo. Ištęsto laiko detalės išduoda, kad Žmogaus paieškos nesėkmingos, tačiau stiprus

noras grįžti namo neleidžia pasiduoti („Paskui tris valandas važiavo traukiniu į oro uostą“, „Visą dieną praleido tam oro uoste“). <...>

- **Galima laikytis segmentų principo, bet būtina laikytis hermeneutinio rato principo ir aptarti santykį tarp segmentų.**

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Biblinio nuopuolio tema Rimvydo Stankevičiaus eilėraštyje „Musių valdovas“

Trečioje strofoje rojaus vaizdinys kuriamas fraze „Buvo Dievas tarp mūsų“, o harmonija atskleidžiama erdvės detalėmis: paminimas ryšys ne tik su kitais žmonėmis, bet ir su gamta („Iš sutartų klyksmų pažindavom paukščius ir žmones“), įvardijamos gamtos detalės (po kojomis šiugždanti žolė, peteliškės). Taip kuriama ramybės ir gėrio kupina atmosfera. Vis dėlto eilėraštyje netvyro vien pakili nuotaika, nes jau antros strofos pradžioje paminimas „delno pasivertimas į kumštį“ žada, jog bendruomenė, besidžiaugianti šiuo rojumi, pasmerkta nuopuoliui, nes pasiduos troškimui valdyti ir sužvėrės. <...> Bet dominuojantis būtasis kartinis laikas („buvo“) ir laiko detalė „dar“ rodo, kad harmonija dingsta. Antros strofos pabaigoje prieveiksmis „tądien“ ir supriešinimas „nei visad“ žymi harmonijos pabaigą.

2 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Įtampa tarp viešumo ir anonimiškumo (Ramunės Brundzaitės eilėraštis „Slėpynės“)

Trečias posmas pradedamas nuo itin gerai žinomos frazės „geriausia slėptis matomiausioje vietoje“, bet ši mintis nepanaikina kilusios įtampos, o lyrinė subjektė ir toliau žaidžia žodžiais ir bando taip apsaugoti save nuo viešumo, „išdėstydamą“ save (kaip parduotuvės lentynoje) šalia „sudaiktėjusių žodžių ir sužodėjusių žmonių“. Čia ir atskleidžiama pagrindinė teksto mintis, kad žmonės patys viešina savo gyvenimus, mintis, patys nesaugo savo anonimiškumo, taip kyla įtampa, nes būtent tuomet, kai žmogus esti viešas ir matomas, jis yra ir vienišas, nes nebegali pasitikėti kitais, būti atviras ar jausti tikro, artimo ryšio, o tą viešą vienatvę (perfrazavus poetę) su savo likimo broliais tenka dalytis kaip cigaretę. Poetė taikliai ir ironiškai tai pasako posmelio paskutine eilute. Eilėraščio pabaigoje grįžtama prie pagrindinės minties, pakartojamas per didelio ir per mažo miesto ir galimybės / negalimybės jame tapti anonimiškam motyvas: „Šis miestas per mažas slėptis / ir per didelis būti surastai“. Eilėraščio lyrinė subjektė yra ir vieša, ir siekia anonimiškumo, tokie prieštaravimai ir sukuria įtampą.

- **Galima susitelkti į vieną objektą (personažą) ir aptarti raiškos priemones.**

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Moters patirčių vaizdavimas Žemaitės apsakymo „Martii“ ištraukoje

Vingio kuriama perspektyva, kai abi moterys vertinamos ne kaip individualūs subjektai (Katrė yra nužeminama iki pinigų, o Vingienė iki kvailos būtybės), įrodo, jog jis nevertina moters kaip orios asmenybės ir net neketina rodyti meilės, šilumos ar kitaip kurti bendražmogišką ryšį. Dialoge vartojami ciniški ir įžūlūs retoriniai klausimai ir sušukimai („Kogi dar bereikią – pačios klausyti!“), „Bene moteriškė turi tiek proto, kad galėtų vyrą valdyti?“) parodo, kad moteris niekinama. Dialogas ne tik charakterizuoja Vingį kaip patriarchalinės santvarkos atstovą, bet ir parodo, kad tokioje atmosferoje neįmanomi jokie bendražmogiški ryšiai (Vingis net ironiškai lygina moters klausantį vyrą su gyvuliu): tai nėra pokalbis, kurio tikslas užmegzti kontaktą, tai ginčas, kuriame Vingis žemina moteris. Dažnas įvardžio „mano“ kartojimas sustiprina jo egocentriškumą: Vingis nori viską ir visus valdyti, jis labai savininkiškas, linkęs galvoti tik apie save (be užuolankų grasina viską pragerti). Negatyvų Vingio portretą sustiprina ir faktas, kad dialogas vyksta, iki atsikraustant Katrei. Būsimojo laiko forma („Kad pinigus duos, nėra ko žiūrėti į mergą“) rodo, kad Katrė kaip asmenybė nesvarbi, ji terūpi dėl to, kad atneš pinigų. Vingio pozicija pristatoma ir plėtojama skirtingomis raiškos priemonėmis (dialogas, retoriniai sušukimai, kartojimai, būsimojo laiko formos). <...>

2 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Didmiesčio vaizdavimas (ištrauka iš Jurgio Savickio novelės „Velnio šeinė katarinka“)

Jurgis Savickis

Velnio šeinė katarinka

(Ištrauka)

Paryžius.

Kelerius metus nebuves Paryžiuje, Eimutis, mažas *rentier* ir ūkininkas, pats užsidega noru jaunėti, gyventi ir kalnus nuversti. Kaip turbūt ir kiekvienas iš provincijos į Paryžių patekęs žmogus.

Paryžius apytuštis, dar ne sezonas. Bet įspūdis toks galingas. Žmogus nori jį dar ir dar kartą pamatyti, kaip prietelių.

– Kiek čia žmonių! – nustemba žmona.

Trenksmas.

Ūžimas.

Turistų
armija.
Kaitru.

Eimutis pasirenka sau mažesnę viešbutį.

Žmona, apsivilkusi juodais drabužiais, su įkaitusiais nuo Paryžiaus saulės ir dar daugiau nuo baimės ir įspūdžių skruostais, glaudžiasi prie savo vyro. Ji tokia mažutė ir bijo dingti parfumuotame vasaros pragare.

Pavakary Eimučiai nuėjo į *Champs Elysées*.

Lengvai apsivilkusios ponios.

Fiakrai.

Bučkiai gatvėse, fiakruose. Po sunkia medžių ūksme. Ūkininkės siela nieko negalėjo suprasti, kas čia dedas.

Tamsi vasaros naktis. Sandoros aikštėje – įstabu. Aikštė nušviesta daugelio stilingų žibintų. Rodos, vieta priręngta vaidybai. Tuoj ims ir užplūs pulkai artisčių ir šokikių baltomis skraistėmis ir suvaidins išalkusiai publikai linksmybių misteriją. Arba išeis rūstūs graikų vaidilos ir savo gestais ir ritmika įkūnys mums amžiną grožį. Tokie gražūs atrodė simetriškai aikštėje sustatyti žibintai, ir tokia jauki ir šviesi buvo pati aikštė.

Žmona žiūri į tuos stebuklus liūdnomis savo akimis ir pagaliau taria:

– Kiek čia daug pasilinksminimų!

– Daugiau negu pas mus...

Ji – dar.

– Nueikime pažiūrėti į Veneros Palocių!

Ji ištaria beveik kaip „nueikime į atlaidus“. Ji nori pasirodyti taip pat nesanti „tamsi“. Ji žiūri bailiai. Kaip kačiukė. Ji pati gerai nenusimano, ką ji taria. Tarytum ją bus kas pamokęs ar užhipnotizavęs.

Eimutis iš pradžių nesupranta. Tarytum jis iš tiesų yra pakviestas nueiti į gretimos parapijos atlaidus.

– Į Veneros Palocių! *Palais du Venus...* Kas tau sakė?

– Ponaitis dvare... – Ji buvo atvira. Ji būdavo visuomet atvira su juo.

Eimutis vėl nieko neklausia. Jis fatalistas. Jis supranta, kad taip reikia. *Palais du Venus!* Kaip juokinga. Kaip somnambulė veda jį ši moteris čionai, iki atvedė iki pat kažkokio „palociaus“.

– Ko tu taip nusigandai? Man sakė, kad Paryžiuje tat yra.

– Tylėk! – tarė jis rūščiai savo žmonai. – Tu nori pamatyti tą Palocių – tu jį pamatysi.

Analizuojamoje novelės „Velnio šeinė katarinka“ ištraukoje atskleidžiama, kad žmogus gali tapti tuščias, jei pernelyg susitelkia į savo įvaizdį, norėdamas pakelti savivertę. Toks

žmogaus pasirinkimas J. Savickio moderniose novelėse ironizuojamas. Ne veltui autorius ir vadinamas ironijos meistras, jis pirmasis lietuvių literatūroje įteisino ironišką vaizdavimo būdą, kuriuo demaskuodavo visuomenės ydas. Todėl visiškai suprantama, kad jau pirmame ištraukos sakinyje galima atpažinti ekspresionistinę ironiją: Eimutis vadinamas ūkininku, bet svarbus epitetas „mažas“ ir akcentas, kad kilęs iš provincijos („Kelerius metus nebuvęs Paryžiuje, Eimutis, mažas „rentier“ ir ūkininkas, pats užsidega noru jaunėti, gyventi ir kalnus nuverst. Kaip turbūt ir kiekvienas iš provincijos į Paryžių patekęs žmogus“). Kad sustiprintų įspūdį, jog buvimas Paryžiuje Eimučiui pakelia savivertę ir padeda pasijusti kosmopolitiškam, J. Savickis naudoja sudėtingą pasakojimo struktūrą: pasakotojas susitapatina su provincijos žmogumi, atvykusiu į didmiestį, ir tarsi kalba jo vidiniu monologu, kuriame save įtikinėja, koks didingas Paryžius („Paryžius apytuštis, dar ne sezonas. Bet įspūdis toks galingas. Žmogus nori jį dar ir dar kartą pamatyti, kaip prietelių“), tačiau pats pasakotojas pateikia visai kitokį miesto vaizdą:

Trenksmas.

Ūžimas.

Turistų armija.

Kaitru.

Fragmentuotu kalbėjimu (trumpomis pastraipomis) fiksuodamas Paryžiaus vaizdus, pasakotojas sukuria kontrastą tarp to, kaip Eimutis mato tą miestą (idealizuoja) ir koks tas miestas yra iš tikrųjų. Tampa aišku, kad ūkininkas linkęs ignoruoti tikrovę, norėdamas pajusti didesnę didmiesčio gyvenimo vertę.

- **Pastraipoje tikslingai įkomponuojamas intertekstas, siekiant susieti žinomus pavyzdžius.**

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Įtampa tarp viešumo ir anonimiškumo (Ramunės Brundzaitės eilėraštis „Slėpynės“)

„Slėpynių“ miestas yra komerciškas, gąsdina lyrinę subjektę prekybos centrų dydžiais, kurie jautriai asmenybei kelia baimę, primeta nereikšmingumo jausmą. Vartotojiška miesto aplinka slopina lyrinės subjektės valią, skatina jos uždarumą. Tokios asmens nepriėmimo, susvetimėjimo ir vienišumo nuotaikos apskritai yra būdingos moderniajai lyrikai. Eilėraštyje miestas turi archetipinę anonimiškos erdvės reikšmę – mieste asmuo darosi neatpažįstamas ir gali pasislėpti nuo visuomenės. Tačiau šio eilėraščio miestas, anot lyrinės subjektės, yra „per mažas slėptis“, todėl ji jaučiasi atvira ir pažeidžiama. Lyrinė subjektė yra moderni: ji pasižymi ypatingu jautrumu pačiai sau, gilinasi į savo nuotaikas, aplinkoje bando įžvelgti visokių simbolinių reikšmių, kurios tarsi ką sako apie ją pačią. Antai skalbimo milteliai prekybos centre jai asocijuojasi su sielos išskaistinimu, o tai reiškia neįsisąmonintą asmens suterštumo pojūtį ir skaistaus, šviesaus gyvenimo ilgesį.

Ji lyg ir dalyvauja vartotojiškoje miesto veikloje, bet dalyvauja priverstinai, todėl trokšta kažkokio kitokio, tauresnio gyvenimo – tokia vertybinių projekcijų įtampa būdinga ir Juditos Vaičiūnaitės eilėraščiui, o kartu primena ir dramatiškus Vinco Mykoliaičio-Putino poezijos disonansus. Svarbi eilėraštyje ir žmogaus savivoka, primenanti Antano Škėmos „Baltos drobulės“ jausenas: žmogus moderniam mieste jaučiasi paverstas tarsi koku inventorizuotu objektu, skaičiumi – „turiu vardą pavardę pažymėjimo numerį“. Taigi komerciniame pasaulyje asmuo tarsi netenka savo unikalumo, savasties, jis yra paženklintas, todėl gali būti identifikuojamas, valdomas ir manipuluojamas. Iš čia ir kyla lyrinės subjektės baimė, nenoras būti atpažįstamai ir paverstai tapti sistemos sraigteliu. Jos gyvenimas tarsi netikras, sintetinis, „plastikinis“.

Pabaigos komponavimas

- **Primenama interpretacinė perspektyva (kultūrinio konteksto pavyzdys), galima papildyti ir naujais.**
- **Aiškiai suformuluojama problema.**
- **Dar kartą įvardijama idėja ir galima, jei norima, akcentuoti ryškiausias raiškos priemonės.**
- **Išanalizuotas tekstas (fragmentas) susietas su kito autoriaus tekstu, apibendrinant atskleidžiami panašumai arba skirtumai.**

1. **Primenama interpretacinė perspektyva (kultūrinio konteksto pavyzdys), galima papildyti ir naujais.**

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Biblinio nuopuolio tema Rimvydo Stankevičiaus eilėraštyje „Musių valdovas“

Išanalizavus Rimvydo Stankevičiaus eilėraštyje, galima patvirtinti, kad biblinis pasakojimas yra universalus ir aktualus ir šių laikų poezijai: eilėraštyje nostalgiska intonacija ir laiko struktūra atskleidžiama, kad kiekvieno žmogaus sąmonėje yra įsišaknijęs harmonijos, išnykusios po nuopuolio, ilgesys. [PROBLEMA – ŽMOGUS NEGALI NESIILGĖTI HARMONIJOS.]

2. **Aiškiai suformuluojama problema.**

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Paulinos Pukytės pjesės „Ji per toli“ ištraukos interpretacija. Kaip emigracija sukelia susvetimėjimą?

Taigi, galima matyti, kaip skirtingų balsų perspektyvos šioje dramoje padeda sukurti įtampos augimą pagal dramos siužetą: emociškai stiprus ir kantrus žmogus, išvykęs toli nuo namų, išgyvena vidinį konfliktą tarp pareigos dirbti dėl šeimos ir būti kartu su ja. Pjesės ištrauka atitinka nuo senovės Graikijos laikų nusistovėjusią sampratą dramose akcentuoti aktualias gyvenimo bendruomenėje problemas. Šio kūrinio tikslas yra aktualizuoti emigracijos problemą ir tarsi įkvėpti žiūrovą ar skaitytoją apmąstyti, ką praranda tas, kuris renkasi emigraciją dėl ekonominių priežasčių. [PROBLEMA – EMIGRACIJA SUKELIA SUSVETIMĖJIMĄ, ILGES].]

- 3. Dar kartą įvardijama idėja ir galima, jei norima, akcentuoti ryškiausias raiškos priemones.**

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Moters patirčių vaizdavimas Žemaitės apsakymo „Martii“ ištraukoje

Žinodami statistiką, kad Lietuvoje kasmet fiksuojama keliasdešimt tūkstančių smurto prieš moteris atvejų, suprantame, kad feministinis siekis ginti moters orumą ir saugoti nuo psichologinio ir fizinio smurto yra labai aktualus. Žemaitė tai aktualizavo jau XIX a. pabaigoje. Šioje ištraukoje daugiausia agresyvaus dialogo forma tiksliai atskleidžiama, kad patriarchalinis vyro statuso sureikšminimas lemia nesaugumą, smurtą ir neleidžia vyrui ir moteriai kurti lygiaverčių bendražmogiškų santykių. [PROBLEMA – MOTERŲ DISKRIMINACIJA.]

- 4. Išanalizuotas tekstas (fragmentas) susietas su kito autoriaus tekstu, apibendrinant atskleidžiami panašumai arba skirtumai.**

1 pavyzdys (išplėstinis kursas)

Įtampa tarp viešumo ir anonimiškumo (Ramunės Brundzaitės eilėraštis „Slėpynės“)

Ramunės Brundzaitės eilėraštis ypatingas tuo, kad autentiškai išreiškiama modernaus jauno žmogaus ambivalentiška būsena: jis vienu metu ir bijo būti atpažintas, nes komercinio miesto pasaulį suvokia kaip keliantį grėsmę jo asmenybei, ir kartu nori būti pamatytas bei įvertintas kaip asmuo, jis ilgisi paprastos žmogiškosios bendrystės. Ši paradoksali būsena įtaigiai išreikšta baigiamosiomis eilutėmis: „Šis miestas per mažas slėptis / ir per didelis būti surastai“. Juk asmuo yra kur kas didesnės reikšmės nei komercinio miesto erdvė, tačiau asmuo, paverstas sistemos elementu, numeriu, darosi

nebereikšmingas, nematomas, neatrandamas. Tokia suskilusi, dramatiška lyrinės subjektės savivoka primena Vinco Mykolaičio-Putino žmogaus dramatišką prieštarumą (jo žmogus – ir karalius, ir vergas, taigi ir viskas, ir niekas), o komercinio miesto tematika ir jautrumu asmens savasčiai R. Brundzaitės eilėraštis skatina prisiminti Antano Škėmos ir kitų autorių kūrybą, kurioje vaizduojama konfliktinė individo ir vartotojiško pasaulio kolizija. [PROBLEMA – ĮTAMPA TARP VIEŠUMO IR ANONIMIŠKUMO.]

Naudoti šaltiniai:

Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino (rašymo dalies) vertinimo instrukcija
https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2023/12/LKL_BE-rasy-mo-uzduociu-turinio-ir-kalbos-taisyklingumo-vertinimo-instrukcija-lenteles_2023.pdf

Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino rašymo užduoties vertinimo instrukcijos paaiškinimas
https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2023/12/VBE-rasy-mo-uzduociu-vertinimo-instrukcijos-paaishkinimas_20231117.pdf

Jurgis Savickis, Vasaros kaitros: novelės, parengė Giedrius Viliūnas, Vilnius: Baltos lankos, 1997, p. 100–102

Ramunė Brundzaitė, „Eilėraščiai“, Metai, 2010, Nr. 1:
<https://www.zurnalasmetai.lt/?p=19896>

Rimvydas Stankevičius, „Eilėraščiai“, Metai, 2021, Nr. 2:
<https://www.zurnalasmetai.lt/?p=13960>

Paulina Pukelytė, „Bedalis ir labdarys“, Apostrofa, 2014, p. 121–125

Vincas Mykolaitis-Putinas, Raštai, t. 4: Altorių šešėly, Vilnius: Vaga, 1992, p. 109–111

Žemaitė, Rytą giedra: autobiografija, apsakymai, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjunga, 2005, p. 187–226

Rengiant pastabas pasinaudota dr. Mindaugo Grigaičio metodinėmis rekomendacijomis.

Už pagalbą rengiant medžiagą dėkojame dr. Mindaugui Grigaičiui, dr. Regimantui Tamošaičiui, dr. Sauliui Žukui.